

Posudek na disertační práci Karin Pátrové, Hmotné zajištění českých kolegiálních kapitul do poloviny 14. století (na příkladě Staré Boleslavi, Litoměřic a Vyšehradu)

UK FF, Ústav českých dějin, historické vědy – české dějiny, Praha 2006,

180 stran

Karin Pátrová obrátila ve své disertaci pozornost k problematice, již nebyla v české odborné literatuře dosud věnována náležitá pozornost, totiž ke kolegiálním kapitulám, jejich vzniku, obsazení a majetkovým poměrům, především pak otázce rozpadu kapitulního majetku a jeho převedení na prebendy jednotlivých kanovníků. V této souvislosti si autorka položila otázku, zda k rozpadu společného majetku a vytváření prebend došlo jednorázovou reformou nebo dlouhodobým procesem. Po úvodu, v němž nastínila sledovanou problematiku a představila hlavní prameny a dosavadní stav bádání, rozčlenila práci na šest kapitol věnovaných vzniku, hmotnému zajištění kapitul a jednotlivým fázím vývoje kapitulního majetku. Dosažené výsledky shrnuje v závěru práce. Prameny umožnily sledovat problematiku u tří nejstarších kolegiálních kapitul, kapituly ve Staré Boleslavi, v Litoměřicích a na Vyšehradě. Vývoj společného majetku se podařilo nejlépe postihnout u Vyšehradu.

V první kapitole autorka pojednává o vzniku, vývoji a personálním obsazení kolegiálních kapitul ve středověku. Druhá kapitola je věnována majetkovému vybavení nejstarších kolegiálních kapitul. Ve třetí kapitole se autorka snaží postihnout počátky a průběh rozpadu kapitulního majetku na prebendy ve 12. století. Čtvrtá kapitola je věnována majetku probošta. V páté kapitole se autorka zabývá prebendami ostatních hodnostářů a kanovníků. V šesté kapitole sleduje majetek kolegiálních kapitul, který byl i po rozdělení příjmů na prebendy ve společném užívání celé kapituly.

Při posuzování práce je nutno upozornit především na dvě podstatné skutečnosti: První se týká terminologie a vymezení pojmu kapitula. Ne každý *canonicus* zmíněný v pramenech je kanovník kapituly a ne každý kostel, kde byli *canonici* byl kapitulou. Ve starší době, kdy ještě nebyla terminologie vyhraněna, mohl

být jako *canonicus* označován člověk, který působil u kostela, kněz. K existenci kapituly nestačí, že tam bylo několik kněží, kapitula musí mít právní základ. Proto nelze mezi kapitulní řadit únětický kostel, ani nebyla ve starší době kapitula u jiřského kláštera (ta byla založena v poslední čtvrtině 13. století), i když se tento údaj někdy v literatuře, zvláště archeologické, objevuje. Autorku mohly na problém upozornit třeba již České dějiny Václava Novotného, který se otázkou podrobněji zabýval, a pokud jeho závěrům nedůvěřovala, měla si věc důkladněji ověřit; údaje mohla korigovat i podle precizního Topografického slovníku k církevním dějinám předhusitských Čech Zdeňka Boháče vydaného před několika lety (Praha 2001). Neznám konkrétní poměry, ale nespíše platí totéž i pro většinu zmíněných „malých kapitul“ polských. Terminologickou nevyhraněnost dokládají i v práci zmíněné termíny *monasterium* a *coenobium*, na něž v českém prostředí nelze aplikovat západoevropské poměry. Uvedená námitka se naštěstí netýká podstaty práce, tedy tří jmenovaných kolegiátních kapitul, které jsou předmětem studia (zde jde skutečně o kolegiátní kapituly; možná, že i to je důvod, proč jsou k nim k dispozici alespoň nejnütnější prameny).

Druhá výhrada se vztahuje k pramenné typologii. Některé dochované písemnosti vztahující se k založení a nadání starších církevních institucí mají sice formu listinného falsa, ale to bylo zpravidla sestaveno podle pamětních zápisů, aktů, které nebyly právními dokumenty a nemohly tedy falšovat právo. Ze stejného důvodu lze také jediný v originále dochovaný pamětní zápis (Litoměřický akt) s jistou licencí označit pouze jako tzv. zakládací listinu (s. 6 – na jiných místech je správně jmenován akt); podobně též v souvislosti s dalšími podobnými písemnostmi (např. s. 51). Naprostý nesmysl je tvrzení, že „zakládací listiny zůstaly zachovány v podobě falz“ (s. 7). Rozlišení faktografické stránky původního aktu a dodatečně zhotovené „listiny“ v práci průběžně postrádám, stejně jako odkaz na studii Jiřího Pražáka, který se touto problematikou podrobně zabýval, případně i další studie věnované otázkám počátků listin v českých zemích (užívaná Hrubého práce je již dávno překonaná).

Autorka by vůbec měla věnovat větší péči použité terminologii. Například „hradiště“ (např. s. 43, 46, 50) je místo, kde stával hrad, nikoli hrad či opevněné místo samotné (označení „hrad“ správně užito např. na s. 49). Pro 13. století není vhodné

psát o „Havlíčkově“ Brodu (s. 111). Petr zmíněný na s. 121 nebyl z Verony, ale z Berouna).

Na závěr práce je připojen soupis pramenů a literatury a seznam zkratek. Soupisy by bylo třeba sjednotit, protože v seznamu zkratek jsou většinou uvedeny zkratky odborných časopisů a dvě zkratky pramenných edic (MGH SS ovšem nejsou „*Monumenta Germaniae Historica – Scriptorum rerum Bohemicarum*“), zatímco ostatní zkratky edic jsou uvedeny v seznamu pramenů.

V práci jsou ojedinělé písařské chyby (např. s. 48, 49, 83, 137), zato občas i opakující se chyby mluvnické (plurál od zájmena „jenž“ zní „jež“ – např. s. 3, 11, 22, a autoreferát, s. 1; shoda podmětu s přísudkem, např. na s. 43, 71; čtvrtá třída slovesná – s. 65, 93). Plurál od latinského slova *bonum* zní *bona*, nikoli „*bonae*“ – s. 73, 78.

V disertaci je nutno ocenit především detailní analýzu kapitulního majetku. Díky ní mohla autorka zodpovědět hlavní otázky své práce týkající se způsobu a doby převedení kapitulního majetku na prebendy a využití zbylého společného majetku. Kde to situace umožňovala, sestavila autorka výsledky do užitečného tabelárního přehledu – s. 75. Přes výše uvedené výhrady lze konstatovat, že svou odbornou i formální úrovní práce vyhovuje nárokům kladeným na disertační práci a lze ji doporučit k obhajobě.

V Praze, 16. dubna 2006

Prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc.